



Seminārs par sociālās aizsardzības jautājumiem

Publicēts: 19.08.2020.

Seminārs par sociālās aizsardzības jautājumiem 2014.gada 18.decembrī

2014.gada 18.decembrī Labklājības ministrija organizēja semināru par sociālās aizsardzības jautājumiem projekta „Latvijas visaptverošas aktīvās novecošanās stratēģijas izveide iedzīvotāju darba mūža pagarināšanai un uzlabošanai” ietvaros. Seminārā piedalījās pārstāvji no Pasaules Bankas, partneri no Polijas un Igaunijas, kā arī Labklājības ministrijas un citu Latvijas institūciju pārstāvji, kas iepazīstināja ar pašreizējo situāciju un diskutēja par sociālās aizsardzības jautājumiem aktīvās novecošanās kontekstā.

„Pensiju sistēma Latvijā”, Jana Muižniece, Labklājības ministrija

Pašreizējie pabalsti un pensijas tiek finansētas no pašreizējām sociālās apdrošināšanas iemaksām.

Visas nodarbinātās un pašnodarbinātās personas no 15 gadu vecuma ir pakļautas sociālajai apdrošināšanai.

Pensiju sistēma:

1. Līmenis - valsts obligātā nefondēto pensiju shēma (kopš 1996. gada, 1.janvāra):

- ☞ pensijas apmērs ir atkarīgs no sociālas apdrošināšanas iemaksu apmēra;
- ☞ pensionēšanās vecums 2014.gadā abiem dzimumiem bija 62 gadi un 3 mēneši. Līdz 2025.gadam pensionēšanās vecums tiks paaugstināts līdz 65 gadiem. Priekšlaicīga pensionēšanās iespējama 2 gadus pirms likumā noteiktā pensionēšanās vecuma sasniegšanas;
- ☞ minimālais apdrošināšanas stāžs ir 15 gadi, ko plānots paaugstināt līdz 20 gadiem 2025. gadā.

2. Līmenis - valsts fondēto pensiju shēma (kopš 2001. gada 1. jūlija):

- ☞ daļa sociālās apdrošināšanas iemaksu tiek ieguldīta finanšu tirgū un uzkrāta katra dalībnieka personīgajā kontā;
- ☞ iemaksu apjoms – 4% 2014. gadā, 5% - 2015.gadā, 6% - 2016. gadā, bet kopējais iemaksu apjoms (20% no ienākumiem) paliks nemainīgs.

3. Līmenis - privātā brīvprātīgā pensiju shēma (kopš 1998 gada, 1.jūlija):

- ☞ papildu uzkrājumi pensijai, veicot iemaksas privātajos pensiju fondos;
- ☞ minimālais pensionēšanās vecums – 55 gadi;
- ☞ 227 000 dalībnieki (22.8% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem 2013.gadā).

„Minimālo ienākumu reforma Latvijā”, Evija Kūla, Labklājības ministrija

Nabadzības riska un ienākumu nevienlīdzības līmenis Latvijā ir salīdzinoši augsts, tas ievērojami pieauga krīzes laikā.

2009.gadā Latvijā bija augstākais nabadzības riska līmenis ES (26%), 2013.gadā tas ir uzlabojies līdz 19.4%.

2013.gadā Latvijā bagātāko iedzīvotāju ienākumi pārsniedza nabadzīgāko iedzīvotāju ienākumus 6.5 reizes.

6% Latvijas iedzīvotāju ir trūcīgi (ienākumi nepārsniedz 128 EUR mēnesī).

Galvenie secinājumi no jaunākajiem pētījumiem:

-
- 99) minimālā ienākuma līmenis Latvijā nav balstīts uz pierādījumiem; arī pēc atbalsta saņemšanas trūcīgie iedzīvotāji saskaras ar augstu nabadzības risku; augsts nodokļu līmenis cilvēkiem ar zemu algu ir kavējošs faktors nodarbinātībai.

Priekšlikumi:

-
- 99) noteikt atbilstošu, uz pierādījumiem balstītu un vienotu minimālo ienākumu līmeni valstī un attiecināt to uz visām sistēmām, kas ietekmē iedzīvotāju ienākumus; minimālo ienākumu līmeni noteikt atbilstoši OECD nabadzības mērījuma metodoloģijai, 40% līmenī no vidējiem iedzīvotāju rīcībā esošajiem ienākumiem.

Plānots, ka minimālo ienākumu reforma stāsies spēkā 2017.gadā.

„Polijas pensiju sistēma”, Dominik Komorek, Polijas Darba un sociālās politikas ministrija

Pēc vecuma pensiju reformas 1999.gadā Polijā paralēli pastāv divas pensiju shēmas, vecā shēma – iedzīvotājiem, kas dzimuši pirms 1949.gada 1.janvāra un jaunā shēma – iedzīvotājiem, kas dzimuši pēc 1948.gada 31.decembra.

Vecā pensiju shēma tiek finansēta no pašreizējām sociālās apdrošināšanas iemaksām un līdz ar to ir pakļauta demogrāfiskajām izmaiņām.

Jaunā pensiju shēma sastāv no 3 līmeņiem:

-
- 99) 1. līmenis ir obligāts, un to pārvalda Sociālās apdrošināšanas institūcija, pensijas finansējot no pašreizējām sociālās apdrošināšanas iemaksām.
 - 2. līmenis ir brīvprātīga pensiju shēma, ko pārvalda privātas institūcijas un kas sastāv no atklātiem pensiju fondiem.
 - 3. līmenis ir privāta brīvprātīga pensiju shēma, ko pārvalda privātas institūcijas un kas sastāv no atklātiem pensiju fondiem.

Atbilstoši jaunajai pensiju shēmai, personas, kuras dzimušas no 1949. līdz 1969.gadam varēja izvēlēties, vai vēlas pievienoties 2. līmenim. Personām, kuras dzimušas pēc 1969.gada bija pienākums ieguldīt daļu sociālo apdrošināšanas iemaksu 2. līmenī.

Līdz 2040.gadam pensionēšanās vecums tiks paaugstināts līdz 67 gadiem.

Pensiju apdrošināšanas iemaksu apmērs ir 19.52% no algas un tiek novirzīts Sociālās apdrošināšanas institūcijai un atvērtiem pensiju fondiem.

Dažas profesijas nav iekļautas vispārējā pensiju sistēmā: policijas darbinieki, bruņotie spēki, ugunsdzēsības darbinieki, lauksaimnieki, prokurori un tiesneši.

„Sociālās aizsardzības shēmas Igaunijā”, Natalja Omeltšenko, Igaunijas Sociālo Lietu ministrija

Tāpat kā lielākajā daļā Eiropas valstu, Igaunija saskaras ar sabiedrības novecošanās un ilgtspējīgas pensiju sistēmas nodrošināšanas problēmu.

Pensiju sistēma Igaunijā sastāv no 3 līmeņiem:

-
- 99) 1. līmenis - valsts obligātā pensiju shēma, kas tiek finansēta no pašreizējām sociālās apdrošināšanas iemaksām;

2. līmenis – privāti pārvaldītā obligātā fondēto pensiju shēma;
3. līmenis – privāti pārvaldītā brīvprātīgā fondēto pensiju shēma.

Līdz 2026.gadam pensionēšanās vecums tiks paaugstināts līdz 65 gadiem, tādējādi sasaistot pensionēšanās vecumu ar mūža ilgumu.

Nākotnes plānos ietilpst īpašo pensiju shēmu reformas, priekšlaicīgas pensionēšanās ierobežošana, indeksāciju pārskatīšana.

Darbspējas pabalsts tiek piešķirts personām, kurām ir veselības problēmas, kas samazina darbaspējas. Pilnīgas darba nespējas gadījumā pabalsts ir 320 EUR. Samazinātu darbaspējas gadījumā pabalsta apmērs ir 180 EUR. Darbnespējas programma neaizstāj invaliditātes pensijas, kas tiek piešķirtas nopietnāku veselības problēmu gadījumā.

Personai ir tiesības uz bezdarbnieka pabalstu tikai atlaišanas gadījumā. Personām, kuras pārtrauc darba attiecības pēc savas gribas, bezdarbnieka pabalsts nepienākas.

„Sociālās inovācijas aktīvas un veselīgas novecošanās jomā ilgtspējīgai ekonomikas izaugsmei”, Baiba Bela un Anna Stepčenko, Latvijas Universitāte

Projekta galvenie mērķi:

-
- 99 Attīstīt atbalsta instrumentus un mehānismus sociālo inovāciju inkubatora aktīvai un veselīgai novecošanai ietvaros. Iesaistīt sabiedrību un pilsoniskās sabiedrības organizācijas pētījumu veikšanā par aktīvas un veselīgas novecošanās jautājumiem.
 - levisť uz pierādījumiem balstītu politikas veidošanu, izmantojot politikas veidotāju apmācības.
 - Analizēt un uzlabot esošos mehānismus, kas ir piemēroti vecākiem cilvēkiem.

Projektā ir 19 dalībnieki (Eiropas augstskolas, dažādas inovatīvas aģentūras).

Pamatidejas ir balstītas uz sekojošiem principiem: gados vecāku cilvēku diferenciācija, stereotipi par gados vecākiem cilvēkiem, zināšanu novērtēšana, starppaaudžu sadarbība.

Pirmie rezultāti:

-
- 99 vecāku cilvēku iesaistīšana politikas veidošanā pozitīvi ietekmē inovāciju attīstību un ļauj novērtēt vecāko cilvēku vajadzības;
 - ir svarīgi dot iespēju sabiedrībai aktīvi piedalīties pētniecībā un uzlabot sadarbību starp pētniekiem un lēmumu pieņēmējiem.

„Sociālā aizsardzība un novecošanās ES ekonomikā”, Emily Sinnott, Pasaules Banka

Latvijā ir bijis lielākais iedzīvotāju skaita samazinājums Eiropā laika posmā no 1990.-2010.gadam, ko ietekmējis zems dzimstības līmenis un liela emigrācija.

ES valstu vidū būtiski atšķiras mūža ilgums. Paredzamais mūža ilgums cilvēkiem, kuri ir dzimuši 2012. gadā, Latvijā ir 74 gadi, kas ir ievērojami mazāk nekā vidēji ES-15 (81 gads).

Pensijas gadu ilgums Latvijā vidēji ir 14 gadi vīriešiem un 20 gadi sievietēm.

Sabiedrības pensiju reformām ir vajadzīga vienotāka un plašāka pieeja:

-
- 99 Nepietiek tikai ar pensijas politikas reformām. Pensionēšanās vecuma paaugstināšanas bez atbalsta sniegšanas ilgākam darba mūžam, samazinās izmaksas, bet atsevišķus darbiniekus var atstāt bez pietiekamiem ienākumiem.
 - Valsts pensiju izdevumos ir jānosaka prioritātes, fokusējoties uz trūcīgajiem gados vecākajiem iedzīvotājiem.
 - Nepieciešams veicināt ilgāku darba dzīvi ar atbilstošas politikas īstenošanu.

Deficītu lielākā mērā nepieciešams finansēt ar nodokļu palīdzību (paaugstināt minimālo nodokļu likmi, samazināt subsīdijas, palielināt nodokļus mantojumiem).

Neviena pensiju sistēma nebūs ilgtspējīga, ja nebūs pietiekamas fiskālās atbildības.

 [Prezentācijas](#) 

<https://www.lm.gov.lv/lv/seminars-par-socialas-aizsardzibas-jautajumiem>